

KÖZMŰVELŐDÉSI TÉTELEK AZ ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉSBEN

Tudást csak öntevékenységgel lehet szerezni. Kultúrát parancsszóval, rendeletekkel teremteni nem lehet. A művelődés ugyan társadalmi folyamat, amely az embereknek egymásra való hatásával nagyban terjed és fejlődik, de abból az egyénnek és a köznek egyaránt csak annyija van, amennyit kiki elsajátít, magába szív, sőt átél. Minden nevelésnek és oktatásnak célja az, hogy az emberpéldányokat értelmük és érzelmi világuk kibontakozásától kezdve egyre több tudáshoz, ismerettséghez juttassa és jellemüket csiszolja. A munkát tehát minden egyesnek önmagán és önmagában kell elvégeznie, de a társadalomnak, illetve a társadalom különböző alakjainak módjukban van, sőt kötelességük hozzájárulni az egyén művelődési öntevékenységének elősegítéséhez, mélyítéséhez és ha lehet, megkönnyítéséhez.

A leghatalmasabb társadalmi alakulat, az állam ezt a befolyást és támogatást természetesen leghatékonyabban az iskolaügy útján tudja kifejteni. Igen nagy lehetőségei és feladatai vannak azonban a művelődés *iskolán kívüli* terjesztésének terén is, amely elsősorban a társadalmi öntevékenység tere volna. Mivel az állam kiadásait évről-évre előre meghatározott költségvetésben irányozza elő, annak tanulmányozása alkalmas az állam e téren kifejtett tevékenysége irányainak megállapítására.

A vallás- és közoktatásügyi tárca 1923–24. évi költségeloirányzatában az *iskolán kívüli művelődésre* vonatkozó állami kiadások, azokhoz véve a tudomány és művészet ápolására fordítottakat is, a következő címenek vannak összefoglalva: 1. Testi nevelés; 2. Tudományos és közművelődési célok támogatása; 3. Művészeti célok támogatása és végül 4. az Országos Magyar Gyűjteményegyetem és annak Tanácsa.

Vegyük ezeket sorra.

TESTI NEVELÉS.

Hazánk súlyos állapotában a megfogyatkozott, testben, lélekben meggyöngyült népesség gondozása különös előrelátást követel. Ezért az ifjúság nevelésében az eddiginél sokkal nagyobb teret kell biztosítani a *testi nevelésnek*. Ettől nemcsak a test erejének a fokozását, hanem az egész nemzet egészségének gyarapodását, erejé-

nek növekedését várhatjuk, mert a testi nevelés a lelki erők kifejlesztésének is hathatós eszköze. Ez az alapgondolat vezette a nemzetgyűlést is, amikor a közelmúltban megalkotta a testi nevelésről szóló 1921. évi LIII. törvénycikket, amelynek végrehajtási utasítása most van munkában.

A testi nevelés terén három irányban van az állam tervszerű eljárására szükség:

a) az iskolai testi nevelést át kell alakítani oly módon, hogy nagyobb térhez jusson és határozottabban érvényesüljön az egészségre nevelés gondolata;

b) gondoskodnia kell az iskolát már elhagyó és eddig minden tekintetben jórészt gondozatlanul maradt ifjúságról, egészségügyi intézmények és testnevelési szervezetek létesítésével, hogy így bennük nevelni lehessen azokat a lelki tulajdonságokat is, amelyek nélkül a nemzet sem érületében egységes, sem céljaiban tudatos, sem cselekvéseiben határozott nem lehet;

c) része a feladatnak a testnevelésre szabadon alakult társadalmi szervezetek (sportegyesületek, sportszövetségek) támogatása és állami felügyelete. Mind e feladatok megoldásában a miniszter tanácsadó szerve az Országos Testnevelési Tanács.

A testi nevelés címen előirányzott összegek a fenti céloknak megfelelően részben az Országos Testnevelési Tanács személyi és dologi kiadásaira, részben a tornatanárképző-intézet fejlesztésére szolgálnak, azonkívül gondoskodás történik arról, hogy lehetőleg minden iskolatípusnak torna- és sportfelszerelési kiadásai, játék-délutánjai és versenyrendezési költségei fedezhetők legyenek, s hogy megfelelő támogatásban részesülhessen az egyre nagyobb jelentőségűvé fejlődő eserkészlet is. Végül a költségvetési javadalom egy része a szaporodó társadalmi sportegyesületek pályaeépítési költségeihez való hozzájárulás, valamint külföldi versenyeken való részvétel költségeinek céljára fordítatik.

TUDOMÁNY ÉS KÖZMŰVELŐDÉS.

A *tudományos és közművelődési célok támogatása* cím rovatai négy csoportra oszthatók:

a) tudományos célok támogatása és a külfölddel közös tudományos mozgalmakban való részvétel;

b) az Országos Magyar Gyűjteményegyetembe nem tartozó közgyűjtemények felügyelete;

c) a Hadi Levéltár és Múzeum;

d) a szabadoktatás céljait szolgálókra.

A magyar szellemi életnek a trianoni béke által elmélyített válsága különösen fenyegetően jelentkezik két póluson: egyrészt a kultúra színvonalát legjobban jellemző kimondottan tudományos munkásság és az ezzel kapcsolatos tudományos intézetek és közgyűjtemények magaslatán, másrészt az elemi ismeretek és az írni olvasni tudás kezdő fokán. Ezen a területen ugyanis a hanyatlás később alig, vagy egyáltalában jóva nem tehető károkat jelenthet és ezért az irányadó köröknek és a felelős kormányoknak is minden erejükkel arra kell törekedniük, hogy a tudományos munkásság és a népművelés folytonosságát megóvják.

TUDOMÁNYOS TÁRSULATOK.

A szorosán vett tudomány művelésének és a tudományos kutatásnak a tudományegyetemen kívül legnagyobb jelentőségű tényezői a tudományos társulatok, élükön a Magyar Tudományos Akadémiával és a hazai és külföldi magyar tudományos intézetek. Ezek már a háború előtti gazdasági viszonyok közt is részesültek némi állami támogatásban, erre azonban a mai rendkívül megnehezedett gazdasági viszonyok között fokozott mértékben rászorulnak. A tudományos társulatok ugyanis a feladatuknak választott tudomány művelését leghatékonyabban tudományos szakfolyóiratok kiadásával érik el, amelyek a tudományos eredményeket közlésteszik, terjesztik, valamint azok kritikáját és a külföldi eredmények megismerését lehetővé teszik. Az ország feldarabolása és az elszakított területeken élő magyarság eddigi elszigetelése e tudományos társulatok életét érinti legközvetlenebbül. Szellemi integritásunk megóvása és a magyar kultúra folytonosságának megszakadása elleni védekezés érdekében tehát minden áron biztosítanunk kell a tudományos társulatok működésének fenntartását és főleg folyóirataik további megjelenését. E célból elsősorban maguk a tudományos társulatok és intézmények autonóm módon szervezkedtek. Mintegy 30 intézmény, köztük az Országos Magyar Gyűjteményegyetem, a Szent István Akadémia, a Magyar Történelmi Társulat, a Királyi Magyar Természettudományi Társulat, a Ma-

gyar Néprajzi Társaság stb. 1923. év elején megalakították a Tudományos Társulatok és Intézmények Országos Szövetségét, melynek célja: hogy „az országban fennálló tudományos társulatokat és intézményeket anélkül, hogy azok hivatásszerű tevékenységét bárminő irányban is korlátozná, szövetségbe tömörítse közösen jobban kiélégíthető anyagi érdekeiknek gondozása és a tudományos munka érvényesülését elősegítő anyagi eszközöknek előteremtése céljából.” A szövetség munkáját már megkezdte és működése a tagegyesületek javára sok üdős eredményt ígér. Ez eredmények nagyrészt magának a szervezkedésnek, az erők összefogásának hatásaként jelentkeznek, s azonkívül az állam is a szövetségbe tömörült tudományos társulatokat sokkal hatékonyabban tudja támogatni, mint az egyes, sokszor kis taglétszámú gyöngye egyesületeket. A szövetség elsősorban saját nyomdáról gondoskodott, amely mint a Tudományos Társulatok Sajtóvállalata működését a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemnek egyik alkalmas fekvésű épületében (VIII. ker., Múzeum-körút 6. sz.) már megkezdte és hivatása a tudományos társulatok szükségleteinek altruista alapon való kielégítése.

Kívánatos és remélhető, hogy ez a szövetség, mely az ország számottevő vidéki tudományos társulatait is magában foglalja, a társadalom érdeklődését, bizalmát és anyagi támogatását is megszerezze. Az állami támogatásnak két módja bizonyult a legalkalmasabbnak, az egyik az, hogy a társulatoknak a Tudományos Társulatok Sajtóvállalata által előállított sajtótermékek részére szükséges papírnak a nagyban való beszerzés előnyeivel való vásárlására, a másik pedig az, hogy a nyomdai előállítás költségeihez nyújtson támogatást, ami által biztosítva van a tulajdonképeni cél elérése, az tudniillik, hogy az államsegély által a tudományos folyóiratok valóban megjelennek.

A Magyar Tudományos Akadémia tradicionális önállóságához ragaszkodva, a Tudományos Társulatok Szövetségéhez esatlakozni nem kívánt és ezért részére az 1923. évi I. t.-c. által is biztosított államsegély külön rovaton van ugyanezen a címen előirányozva.

ÉRINTKEZÉS A KÜLFÖLDDDEL.

Az Ausztriával való közjogi kapcsolatunk megszűnése következtében Magyarország a nemzetközi életben ön-

KÖZMŰVELŐDÉS

álló tényezőként jelent meg. Ez a körülmény a külföldi figyelmet az eddigénél nagyobb mértékben vonta ránk. A nemzetközi tudományos mozgalmakban és külföldi tudományos kongresszusokon való részvétel által tehát ma már nemesak tisztán tudományos, hanem a nemzetközi politikai érvényesülés érdekében is értékes eredményeket érhetünk el. Ezért kell a kormánynak biztosítania azt, hogy a komoly fontosságú és kellő jelentőségű külföldi kongresszusokon és mozgalmakban alkalmas szakemberek által méltón képviselve résztvehessünk. A valutáris eltolódás következtében ez természetesen most jelentékenyebb összegeket kíván. A fedezet ugyancsak ezen a címen van külön rovaton előirányozva.

A KÜLFÖLDI MAGYAR TUDOMÁNYOS INTÉZETEK.

A hazai tudományos szakreszcencia nevelése, valamint idegen államok tudományos mozgalmaival való állandó kapcsolat kiépítése és az érintkezés közvetítése céljára a tapasztalat szerint kiválóan alkalmasnak bizonyultak a külföldi magyar tudományos intézetek. Ezek: a Berlieni Magyar Tudományos Intézet, mely 1916 óta a berlieni egyetemnek rendes tanszéke és szemináriuma és így fenntartási költségeit teljesen a porosz állam viseli. Az intézet mellett azonban a magyar állam támogatásával nevezett Collegium Hungaricum létesült, amely saját házában elhelyezést biztosít ott kint kutató, vagy szaktanulmányokat végző magyar tudósoknak.

A Bécsi Magyar Történelmi Intézet a magyar állam tulajdonát alkotó m. kir. testőrségi palotában arra szolgál, hogy a bécsi udvari és állami levéltáraknak 1918 óta hozzáférhetővé vált gazdag anyagából a Magyarországot érdeklő anyagot feltárja és tudományosan feldolgozza.

A Római Magyar Történelmi Intézet részére Fraknoi Vilmos választott püspök már 1914-ben villát ajándékozott, az intézet azonban a háború kitörése miatt nem kezdhetette meg működését. Az olasz királyi kormány az épületet a közelmúltban előzékenyen feloldotta a zárlat alól, úgy, hogy az intézet a folyó évben szerény keretekben, bár magyar valutában, nagy költséggel megkezdheti működését.

A dorpatói és egyetemen már elfoglalta a közigazgatási jog tanszékét dr. Csekey István magyar jogtanár.

Megbízása van a magyar tudományos intézet szervezésére is, amely e rokon néppel való kapcsolatunk kimélyítésére alkalmas és a magyar kormány az intézetet tekintélyes magyar szakkönyvtárral szerelte fel.

Ugyancsak nemzetközi pozícióink megteremtését szolgálja az, hogy a Nemzetek Szövetségének genfi könyvtárát a Magyarországra vonatkozó idegennyelvű művekkel, valamint a brüsszeli nemzetközi múzeumot magyar teremmel egészítjük ki.

Ilyen tudományos intézetek létesítésére kínálkozó alkalmak felhasználása fontos nemzeti kötelességünk és az e célra szükséges összegek ezen a címen nyernek előirányzást.

VIDÉKI KÖZGYŰJTEMÉNYEK.

A gyűjtemények felügyelete alatt azokkal a tudományos és közművelődési közgyűjteményekkel szemben fennálló állami kötelezettségeket értjük, amelyek nem részei az Országos Magyar Gyűjteményegyetemnek. A mai Magyarországon is mintegy 49 olyan vidéki múzeum és könyvtár van, amelyek néprajzi, történelmi, őstörténelmi, természetrajzi vagy szépművészeti irányban értéket képviselnek és egyrészt a helyi emlékek felkutatása és megőrzése, másrészt az általános műveltség és a szaktudomány iránti érdeklődés felkeltése terén értékes szerepet töltenek be. Közülük több a helyi áldozatkészség, vagy egyes bőkezű és példás hazafiságú adakozók jóakarataiból nemzeti kultúránk kiváló büszkesége. Itt csak rámutatok a debreceni Déry-féle Múzeumra, a szegedi, veszprémi és a kecskeméti múzeumok nagy fejlődésére, mint legörvendetesebb példákra; e kérdéssel azonban külön cikk behatóbban foglalkozik.

Vidéki gyűjteményeink zöme a háború alatt visszafejlődött. A mulasztások pótlása most folyik, kezdve a selejtezésen a rátermett vezetők kiszemeléséig. Mindezek a jelenségek oly felemelők hazánk mai helyzetében, hogy az állam abban a tudatban részesíti anyagi támogatásban e mozgalmakat, hogy kulturális haladásunk nagyfontosságú tényezőit és a kultúra iránti érdeklődés kiváló ébresztőit erősíti.

HADI LEVÉLTÁR ÉS MÚZEUM.

A Hadi Levéltár és Múzeum szintén a hazai történelem és nemzeti öntudat ápolására szolgáló hadi emlékek

KÖZMŰVELŐDÉS

gyűjtésével és feldolgozásával foglalkozik és annál nagyobb feladat előtt áll, minél több nagyfontosságú emlékünknél részben visszahozhatatlanul az uralkodóház és a hadsereg közössége útján külföldi gyűjteményekbe.

ISKOLÁNKIVÜLI NÉPMŰVELÉS.

A szabadoktatás és iskolán kívüli népművelés nagy nemzeti fontosságát az összes kulturállamok felismerték és arra Magyarországnak mai helyzetében okunk van a legnagyobb súlyt helyezni. Nemesak a nemzeti összetartás, hanem a nehéz szociális kérdések szempontjából is nélkülözhetetlen az, hogy az iskolában nyújtott népoktatás munkáját az iskolán kívül tervszerűen folytassuk, valamint lehetőséget nyújtsunk olyanok számára is, akik a rendes iskoláztatásban bármely okból nem részesültek, arra, hogy tanulási vágyukat kielégíthessék. Az analfabéta tanfolyamok, valamint a különböző óraszámú, színvonalú és szervezeti ismeretterjesztő, népfőiskolai tanfolyamok, szabad egyetemek stb. rohamosan emelkedő számú hallgató-ságot vonnak magukhoz és ezért a nemzeti kultúrpolitikának kötelessége, hogy ennek a közszükségletnek a nemzet érdekeivel összhangzó kielégítése felett őrkdjék és a jelentkező szükséglet kielégítésének biztosítását megszervezze.

Amíg az 1919/20. évben 103, 1920/21-ben már 1514, 1921/22-ben 3309, 1922/23-ban pedig 6440 ismeretterjesztő előadás tartatott és ez a szám a népművelési titkároknak az egész országra kiterjedő agitációja folytán az 1923/24. évben bizonyára többszöröse fog emelkedni. Hasonló emelkedést mutat a népfőiskolák és a népfőiskolai tanfolyamok száma. Ilyen népfőiskola működött többek közt Szegeden, Hódmezővásárhelyen, Szentesen, Csongrádon, Nagykanizsán, Egerben, Hatvanban, Mezőkövesden, Gyöngyösön. Internátusos népfőiskolák állítására is jelentős mozgalom indult és a társadalom részéről nagyarányú áldozatkészség nyilatkozott meg, úgy, hogy az állam támogatása mellett internátusos népfőiskola lesz felállítható Győr megyében Csanakfalun és Hont megyében Vámosmikolán. Az analfabéta oktatás erőteljes fejlesztésére is szükséges, hogy lehetőleg mielőbb el-tüntessük kutyáinknak e téren való szomorú hiányait, a Csonkamagyarországon is még 1 milliónál több anal-fabétát.

MŰVÉSZET.

A művészeti célok támogatása címe alatt azok az összegek vannak előirányozva, amelyek az állam által képzőművészeti, iparművészeti, zeneművészeti, színművészeti és irodalmi célokra, valamint a Műemlékek Országos Bizottsága céljaira fordíthatók.

Képzőművészetünk a fejlődésnek már oly örvendetes fokán áll, hogy nemesak nagy itthoni közönsége van, hanem a külföldi nemzetközi kiállításokon is mindig sikerrel szerepel. Az állam feladata e tekintetben ösztöndíjak nyújtása, díjak kitűzése, egyes értékes alkotások megvásárlása, valamint a vidék felkarolása. Így ezidő szerint elsősorban a Miskolcon és Kecskeméten létesült művésztelepek szükségleteihez való hozzájárulás van előirányozva, amelyek művészi életünk nagy fontosságú intézmények és a művészeti oktatásba való szerves bekapcsolásuk kívánatos.

Iparművészetünk terén szintén nagy a fejlődés. E téren is a vidéki telepek támogatása egyik fontos feladatunk, mert ezek az intézmények a budapesti Iparművészeti Iskolával kapcsolatba hozva, iparművészetünk fellendítésének jelentős tényezőivé fognak válni.

Zeneművészeti célok támogatására eddig oly csekély összegek álltak rendelkezésre, hogy a legkiválóbb zenei intézményeiket sem tudtuk számottevő támogatásban részesíteni. Annál örvendetesebb, hogy a társadalom saját erejéből is magas színvonalú, külföldön is elismert zenei intézményeket (filharmonikusok, szimfonikusok zenekarai, Palesztrina-kórus, Budai Dálárda stb.) tudta kifejleszteni. Ezek a magyar zenei kultúra igazi reprezentánsai. A költségvetésben rendelkezésre álló összegből ezeknek nyújtott támogatás teszi lehetővé, hogy hangversenyeket olcsóbb helyárrakkal rendezzék, s azonkívül további összegek a kiválóbb, főleg vidéki tanintézetek támogatására, egyes zenei művek kiadási költségeihez való hozzájárulás, a magyar nép zenei emlékeinek összegyűjtése céljára stb. szolgálnak.

Színművészeti kiadások a m. kir. Operaház, a budapesti Nemzeti Színház, a vidéki színházak állami támogatására szolgálnak és e költségvetési

rovat terhére nyer elszámolást a mozgófényképügy szervezésével és ellenőrzésével kapcsolatos minden kiadás is.

Irodalmi célokra a mostani nevezetes évfordulók alkalmából az államnak is nagyobb összegeket kellett előirányoznia. A Petőfi- és Madách-centenáriumok méltó megünneplése, és azok műveinek olcsó nemzeti kiadása olyan célok, amelyek megoldására a kormányoknak gondot kell fordítania.

MŰEMLEKEK.

A Műemlékek Országos Bizottsága a viszontagságos történelmünk pusztításából fennmaradt műemlékeink megóvására, művészettörténeti feldolgozására és ismertetésére van hivatva, amely téren a társadalmi támogatás az állami kiadásoknak, sajnos, csak kis részét teszi ki. A Bizottság most az ócsai ref. templom helyreállítási munkálatainak befejezésével foglalkozik s a magyar várakról és középkori emlékekről szóló, gazdagon illusztrált olcsó kiadvány, a nagyszombati egyetemi templom monográfiája, a körös-hegyi templom és a tihanyi apátság vezető könyve, műemlék-katé megjelentetésén s a zsámbéki híres Árpád-kori templomrom felvételén dolgozik.

ORSZ. GYŰJTEMÉNYEGYETEM.

Az Országos Gyűjteményegyetemet mint ismeretes, az 1922. évi XIX. t.-c. alakította a már régen meglévő nemzeti nagy gyűjteményeinkből, nevezetesen:

- az Országos Levéltárból,
- a Magyar Nemzeti Múzeum összes (6) táraiból,
- az Országos Szépművészeti Múzeumból és
- az Országos Iparművészeti Múzeumból.

Mindezek a gyűjtemények nemzeti multunk és kultúránk pótolhatatlan kincsét foglalják magukban és egyúttal a tudomány művelésének és terjesztésének is mindig legnagyobb jelentőségű tényezői voltak. A mostani nehéz idők súlyát ezek az intézmények is súlyosan megérezték, pedig tudományos fontosságuk miatt a kultúránk folytonosságára vonatkozólag fennebb kifejtett veszélyek ezeket is fenyegették. Ennek ellensúlyozására látszott alkalmas módnak az, hogy az idézett törvényeikk az összes felsorolt intézeteket összefoglalta és széleskörű

autonómiával ruházta fel arra, hogy gyűjtési körük megállapítása és tisztázása által zavartalan, harmónikus együttműködésük legjobb feltételeit megteremtsék, a megszerezhető könyvtári, levéltári és muzeális anyag a gyűjtési szempontoknak megfelelő helyére kerüljön, a társadalom érdeklődését és áldozatkészségét e nagy közgyűjteményeink iránt felkeltsék és ébrentartsák, s végül, hogy tisztviselőkaruknak saját speciális igényeiknek megfelelő szellemben való kiegészítéséről gondoskodjanak.

E programnak tervszerűen és fokozatosan való megvalósítása már megindult és az állami költségvetésben is megnyilvánul. Különösen rá kell mutatnunk arra, hogy tekintélyes összeg van előirányozva a Gyűjteményegyetem tudományos munkássága eredményeinek kiadására, az Országos Széchenyi Könyvtár háború alatt visszamaradt fejlesztésének pótlására, valamint az Országos Levéltár új épületének belső felszerelésére, amely máris eljutott arra a fokra, hogy nemzeti történelmünknek itt felhalmozott megbecsülhetetlen emlékei korábbi helyükről, ahol azokat por és penész pusztította, a modern, tűzmentes palotába átszállíthatók és ott tudományos feldolgozásra elrendezhetőek voltak.

További sürgős teendők a néprajzi és a természetrajzi gyűjteményeknek a régi levéltárhoz hasonló helyükről szintén új múzeumi épületbe való eljuttatása. Ez azonban nagy összegű beruházást kíván, amelynek fedezete egyelőre nem irányozható elő az állami költségvetésben, de ebben az évben már gondoskodás történt az előkészítő munkálatok és tervpályázat kiírásának költségeiről.

A fentiekben igyekeztem összefoglaló képet nyújtani a kultúránk megmentéséért folytatott állami tevékenység egyik irányáról. Szolgáljon megnyugtatóan arra nézve, hogy maradék erőnket igyekszünk céltudatosan felhasználni, de más irányban buzdításul a társadalomnak arra, hogy az is feszítse meg ne csak szellemi, hanem anyagi erejét is.

Magyary Zoltán.

BEÜTHY ZSOLT *gondolatvilágában a nemzeti lélek és a szellemi élet folytonosságának, továbbá a magyar hazafiság és műveltség egységének van jelentősége.*

(Waldapfel emlékeszédéből a Paed. Társ.-ban 1923.)

NEMZETI ÖNISMÉRET

Előadások a nemzeti élet fejlesztése és az állampolgári nevelés köréből.

GRÓF APPONYI ALBERT HÉT ELŐADÁSA
A MAGYAR ALKOTMÁNYFEJLŐDÉSRŐL.

A Magy. Nőegyesületek Szövetségének szociálpolitikai tanfolyamán 1923 II-VI.

I. ELŐADÁS. Az őskori alkotmány szelleme, kihatása a későbbi fejlődésre: a közhatalmi szervezet közjogi jellege. Szent István államépülete; miben tér el a középkori szárazföldi állami szervezetektől. Hanyatlás. Ujjáépítési kísérlet az Arany Bullával; miben áll az Arany Bullában kicsúcsosodott akció lényege. További fejlődés az Anjou-korszakig.

Az alatt a pár óra alatt, amelyet becses figyelmükből igénybe vehetek, nem lehet szándékom a magyar közjog egész anyagát felölelni. Nines is erre szükség. Akik annak tétellei iránt érdeklődnek, megtalálják a kívánt ismereteket közjogászaink kiváló tankönyveiben. Amit én elérni akarok, az az, hogy közelebb hozzam önöket a magyar alkotmányfejlődés sajátos jellegének felismeréséhez, a magyar közjog történetének filozófiájához. Az önkéntes szempontjából ez sokkal fontosabb, mint a különböző jogi tételek szabatos ismerete; mert éppen a magyar jogfejlődés sajátosságának átérzése adja a jelen problémáival szemben is azt a biztos, nemzeti jellegű eligazodást, amely az állampolgári köteleességek magasabb felfogásához szükséges és ezek gyakorlásában irányít.

A magyar alkotmányfejlődés, éppúgy, mint minden nemzetnek alkotmányfejlődése, két erőtényezőnek eredője: az egyik a nemzeti génusz eredeti alkotása, a másik a folyton beözönlő idegen befolyások hatása. A fejlődés eredetisége attól függ, hogy vajjon az első tényező bír-e több energiával, vagy pedig a második. A magyar nemzet jogfejlődésében határozottan az előbbi eset forog fenn; az idegen befolyásból származó jogintézményeket csodálatosan át bírta alakítani saját nemzeti génusza követelményei szerint. Nemzeti fennmaradásunknak ez egyik leglényegesebb tényezője, de Európa is hasznát látta s hozzáteszem: még látni fogja, hogy így van.

Tulajdonképpen tehát az a feladat, hogy ennek a két erőnek: az őserede-

tiségnek és az idegen befolyásnak egymáshoz való viszonyát és az előbbbenek túlsúlyát ecseteljem. Amennyiben sikerül ezt az anyagot ilyen szűk keretekbe szorítanom, hét előadásban akarom azt tárgyalni. Az első előadásban foglalkozni kívánok a sokszor említett két tényezőnek vajudásaival az Árpád-házi királyok alatt. A második előadásban ismertetni kívánom azoknak egyensúlyba jutását az Anjouk korszakában a Szent Korona tanának teljes kifejlődésében. A harmadik előadásban a mohácsi vész utáni fejlődéssel kívánok foglalkozni, kimutatván az ősi intézmények ellentálló képességét súlyos megpróbáltatásokkal szemben. A negyedik, ötödik és hatodik előadást a Habsburg-éra alkotmányjogi jellemzésének, a Pragmatica Sanctiónak és a 48-i és 67-i átalakulásoknak kívánom szentelni, természetesen nem politikai szempontból, hanem csupán annak megvilágítására, hogy ezek miként illeszkednek be a magyar alkotmányfejlődés törvényszerűségébe és folytonosságába. Végül a hetedik előadásban a mai helyzetnek közjogi analízisét akarnám nyújtani.

És most már áttérek magára a tárgyra.

Őseink legrégebbi intézményeiről nem sokat tudunk és azt is csak idegen, főleg bizánci forrásokból. De ez a kevés is elegendő arra, hogy a nemzeti génusz államalkotó munkájának jellegét megállapíthassuk, hogy felismerjük azt a jellemző vonást, amely egész alkotmányos fejlődésünkön végighúzódik, nemzeti erőnk és nemzeti hivatásunk egyik legfőbb tényezőjeként. Ez a vonás a közhatalmi szervezetnek közjogi jellege, ellentétben az a magánjogi jelleggel, mely az európai, főleg germán népek középkori szervezkedését jellemzi. Itt egy kis magyarázattal tartozom, hogy ezt a főtételemet teljesen megérthetővé tegyem. Minden jog emberi viszonylatoknak kényszerítő erővel felruházott szabályozása, valamely érdek biztos megóvása szempontjából. A magánjog az egyes emberek, vagy társadalmi